

UKRAYNA KRİZİNİN SURIYE GELİŞMELERİNE OLASI ETKİLERİ

OYTUN ORHAN

Levant Çalışmaları Koordinatörü ORSAM

“

Rusya, Ukrayna'da Batı'ya ve NATO'ya rağmen hedeflerine ulaşabilirse Suriye'de de daha özgüvenli ve agresif bir tutum alabilir. Ancak Ukrayna işgalinin seyrine ilişkin bir diğer senaryo direnişin güçlenerek devam etmesi, buna paralel Batı'nın Ukrayna'ya askerî desteğinin kademeli olarak artması ve Ukrayna'nın Rusya açısından yeni bir Afganistan'a dönüştürülmesidir.

”

Suriye krizi bölgesel ve küresel boyutlarıyla çok katmanlı bir sorun hâline gelmiştir. Kriz bu niteliği itibarıyla Ortadoğu ve küresel sistemde yaşanan sorunları etkileyebilmekte ve gelişmelerden etkilenilmektedir. Suriye krizinin seyrini belirleyen en önemli faktörlerden bazıları, ABD-Rusya ve Türkiye-Rusya ilişkileridir. Dolayısıyla bu ilişkiler açısından kritik sonuçlar doğuran Ukrayna işgalinin Suriye krizine doğrudan yansımaları olması beklenebilir.

SURIYE'DE DÖNÜŞMESİ MUHTEMEL İKİLİ İLİŞKİLER

Suriye krizinde etkili dış aktörlere bakıldığında Rusya, Türkiye, ABD ve İran öne çıkmaktadır. Bu aktörler arasında Türkiye ve Rusya'nın geliştirdikleri ikili inisiyatiflerle Suriye krizinin seyrinde kritik rol üstlendikleri görülmüştür. Her ne kadar Astana sürecinde İran garantör ülke olarak yer alıyor olsa da Türkiye ve Rusya ikilisi gerek sahada alınan zorlayıcı tedbirler gerekse masada imzalanan mutabakatlar vasıtasıyla Suriye krizinin gidişatını belirleyen iki ana aktör olmuştur. Türkiye ve Rusya, Suriye'de farklı cephelerde yer alsın ve zaman zaman başta İdlib'de olmak üzere sahada vekiller vasıtasıyla çatışsa da sorunları yönetebilme kapasitesi geliştirmiştir. Bu noktada lider diplomasisi etkili bir rol oynamıştır. Suriye sahasında kördüğüm ya da iki ülke arasında çatışmayı beraberinde getirebilecek bir tırmanma yaşandığında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Rusya Lideri Vladimir Putin bir araya gelerek sıkıntıları aşabilecek mekanizmalar geliştirmeyi başarmıştır. Suriye'de sağlanan bu tecrübe iki ülkenin güç mücadelesine giriştikleri Libya ve Güney Kafkasya gibi sahalarda da kulla-

nılmıştır. İki ülkenin söz konusu alanlarda farklı cephelerde yer alıyor ve farklı yerel aktörleri destekliyor olması ilişkiler açısından bir risk faktörü oluşturmaktadır. Ancak diğer taraftan bu alanlarda sorunların çözümü için geliştirilen mekanizmalar iki ülkenin hassasiyetlerini karşılıklı olarak gözet-

meleri ihtiyacını beraberinde getirmiştir. Ayrıca bir sahada yaşanan gerginlik diğer sahaları etkiler hâle gelmiştir. Bu açıdan en çarpıcı örnek Rusya'nın Dağlık Karabağ, Libya veya Ukrayna gibi meselelerde Türkiye'nin atmış olduğu adımlardan rahatsızlık duyduğu durumlarda Suriye'de muhaliflerin

kontrolündeki bölgelere dönük hava saldırıları vasıtasıyla Türkiye üzerindeki baskıyı artırma çabasıdır. Buradan hareketle Rusya'nın Ukrayna'yı işgal girişiminin Suriye'ye en başta gelen yansımalarından biri muhalifler kontrolündeki bölgelerde istikrarsızlık ve Rusya baskısının artması olabilir.

Zira Türkiye, Rusya'nın Ukrayna'yı işgal girişimine karşı olduğunu açıkça ortaya koymuştur. Bunun ilk örneği 24 Şubat 2022'de yaşanmıştır. Bu tarihte Rus savaş uçakları Türkiye'nin kontrol altında tuttuğu Fırat Kalkanı bölgesinde yer alan el-Bab'a dönük hava saldırısı düzenlemiştir. Ukrayna krizinin gelişimi ve Türkiye'nin alacağı pozisyona bağlı olarak söz konusu alanlarda benzer gelişmeler söz konusu olabilir.

Ukrayna krizinin diğer bir etkisi ABD-Rusya ilişkisinde yarattığı derin çatlak olmuştur. Bu durum iki ülkenin Suriye'de geliştirmeye çalıştıkları uzlaşya darbe vurulmasına neden olabilir. ABD ve Rusya, Suriye'de rakip pozisyonda yer alsalar da Joe Biden yönetiminin ABD'de iktidara gelmesinden bu yana iki ülke arasında Suriye konulu görüşmeler yürütülmektedir. Bu çerçevede, ABD Ulusal Güvenlik Konseyi Ortadoğu ve Kuzey Afrika Koordinatörü Brett McGurk başkanlığındaki ABD heyeti ile Rusya Dışişleri Bakan Yardımcısı Sergey Vershinin ve Rusya Devlet Başkanı'nın Suriye Özel Temsilcisi Alexander Lavrentiev başkanlığındaki Rus heyeti arasında Cenevre'de çeşitli görüşmeler gerçekleşmiştir. İki ülke bu görüşmelerde başta Fırat'ın doğusu olmak üzere Suriye konusunda bir çözüme varmaya çabalamaktadır. ABD'nin mevcut Suriye politikasını büyük ölçüde Brett McGurk ve ekibi yürütmektedir. Brett McGurk ve ekibi, ABD'nin Şam ile YPG/PKD arasında bir anlaşma sağlayıp Suriye'den çıkma fikrini desteklemektedir. McGurk bunun için de ABD'nin Suriye konusunda Rusya ile anlaşması gerektiğini düşün-

mektedir. Biden iktidarı sonrasında Rusya ile yürütülen Suriye konulu görüşmelerin temel motivasyonu budur. Biden yönetimi iktidara geldikten sonra, Rusya ile görüşmelerin önünü açabilmek açısından Suriye rejimi ve dolayısıyla Rusya'ya dönük bazı olumlu adımlar atmıştır. Bu adımlar şu şekilde sıralanabilir:

- Biden yönetimi, Delta Crescent Energy şirketinin Suriye'nin YPG/PKD kontrolündeki petrol sektöründe faaliyet göstermesine Donald Trump döneminde verilen muafiyete son vermiştir.
- ABD, Mısır doğal gazı ve Ürdün elektriğinin Suriye üzerinden Lübnan'a ulaştırılması projesine siyasi onay vermiş ve bu ülkeleri Suriye hükûmetiyle iş yapan ülke, kurum ve kişileri hedef alan Sezar Yasası yaptırımlarına maruz bırakmamıştır.
- ABD yönetimi, Ürdün'ün Suriye Şam ile ilişkilerini normalleştirme girişimine siyasi onay vermiş ve normalleşmenin önünü açmıştır. Şam-Amman normalleşmesi, Ürdün Kralı Abdullah'ın ABD'de Biden ile görüşmesinden hemen sonra gerçekleşmiştir.
- ABD, PYD/YPG'lilerin Suriye rejimi yetkilileriyle görüşmelerini desteklemiştir. Bu kapsamda Şam ve PYD arasında ABD ve Rusya'nın arabuluculuğu/yönlendirmesiyle görüşmeler yapılmıştır.

Ukrayna işgali nedeniyle gerilen ABD-Rusya ilişkisi iki ülkenin Suriye konusunda uzlaşya sağlamayı

amaçlayan görüşmelerinin kısa vadede sektöre uğramasına neden olacaktır. Ukrayna krizi, orta ve uzun vadede ABD ile Rusya'nın Suriye konusunda bir anlaşma sağlama imkânlarını sınırlandıracaktır. Rusya'nın Ukrayna'yı işgal girişiminde askerî başarı sağlaması ya da tersi şekilde Ukrayna'nın göstereceği uzun süreli direnç Rusya'nın Suriye'deki etki kapasitesini doğrudan etkileyecektir. Bu değişim de Suriye rejiminin kendini daha güvende hissetmesi ya da tam tersi ülke içindeki pozisyonunun görece zayıflaması gibi sonuçlar doğurabilir.

“

Esad rejiminin geleceği bir açıdan Rusya'nın Ortadoğu bölgesi ve dünya siyasetinde alacağı güçlü ya da zayıf konumla doğrudan bağlantılıdır. Dolayısıyla Şam muhtemelen Rusya'nın Ukrayna'yı işgal girişiminde nasıl bir "performans" sergileyeceğini yakından takip ederek kendi geleceği konusunda çıkarımda bulunacaktır.

”

SURİYE REJİMİNİN UKRAYNA TUTUMU VE RUSYA'NIN KONUMU

Rusya'nın Ukrayna işgali uluslararası toplumun büyük çoğunluğunun tepkisini çekmiştir. Ancak bu işgal karşısında Suriye rejiminin aldığı tavır istisna oluşturmaktadır. Rus lider Putin'in Ukrayna'nın doğusundaki ayrılıkçı bölgeler Donetsk ve Luhansk'ın bağımsızlığını tanıyan kararnamelere imza at-

masının hemen ardından Suriye resmi haber ajansı tarafından “Suriye'nin Lugansk ve Donetsk cumhuriyetleriyle ortak çıkarlar ve karşılıklı saygı çerçevesinde ilişkiler kurmaya ve güçlendirmeye hazır olduğu” duyurulmuştur. Şam'ın almış olduğu bu tutum bir taraftan Rusya'nın Suriye rejimi yanında iç savaşa müdahalesi ve iç savaşın seyrini Şam lehine değiştirmesine dönük “vefa borcu”, diğer taraftan Şam'ın Moskova'ya aşırı bağımlı hâle gelmesinin zorunlu bir sonucudur. Esad rejiminin geleceği bir açıdan Rusya'nın Ortadoğu bölgesi ve dünya siyasetinde alacağı güçlü ya da zayıf konumla doğrudan bağlantılıdır. Dolayısıyla Şam muhtemelen Rusya'nın Ukrayna'yı işgal girişiminde nasıl “performans” sergileyeceğini yakından takip ederek kendi geleceği konusunda çıkarımda bulunacaktır. Rusya, Ukrayna işgali öncesi ve sırasında daha önce de test ettiği

gibi Batı'nın kendi arasında birlik oluşturamadığını, askerî anlamda caydırıcı bir hamlede bulunamadığını görmüştür. Hatta bu işgal hareketiyle beraber uluslararası sistemde yeni bir düzenin kurulmakta olduğu, Rusya'nın yeniden süper güç konumuna erişeceği değerlendirilmeleri söz konusudur.

Ancak bu değerlendirmeler Ukrayna'yı işgal girişiminin askerî başarısıyla paralel yürüyecektir. Rusya, Ukrayna'da Batı'ya ve NATO'ya rağmen hedeflerine ulaşabilirse Suriye'de de daha özgüvenli ve agresif bir tutum alabilir. Ancak Ukrayna işgalinin seyrine ilişkin bir diğer senaryo direnişin güçlenerek devam etmesi, buna paralel Batı'nın Ukrayna'ya askerî desteğinin kademeli olarak artması ve Ukrayna'nın Rusya açısından yeni bir Afganistan'a dönüştürülmesidir. Bu senaryonun gerçekleşmesi durumunda Rusya'nın Suriye'deki konumu uzun vadede zayıflayabilir,

siyasi çözüme olan ihtiyacı artabilir. Rusya bu durumda İran ile giriştiği nüfuz mücadelesinde de geri kalabilir. Ancak diğer taraftan Rusya, Ukrayna'da dolaylı mücadele ettiğini düşündüğü aktörlere karşı Suriye üzerinden karşılık vermek isteyebilir. Bu noktada Türkiye açısından fırsat ve risklerin bir arada olduğu söylenebilir. Türkiye açısından fırsat algısı Rusya'nın Fırat'ın doğusunda ABD'yi Suriye'den çekilmeye dönük zorlayıcı tedbirlere başvuracak olmasıdır. Böyle bir durum Türkiye'ye Fırat'ın doğusunda YPG ile mücadelesi açısından fırsatlar yaratacaktır. Türkiye açısından risk ise Rusya'nın muhalif bölgelerdeki Türk askerî varlığını da çekilmeye zorlama girişimlerinin hız kazanması olabilir. Sonuç olarak bütün bu olasılıkların Rusya'nın Ukrayna işgalinde nasıl bir performans sergileyeceğiyle doğrudan bağlantılı olduğu söylenebilir. ■